

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 42.

Tisdagen den 23 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *Alfred Petersson* aflemnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående ändring i det med staden Hälsingborg träffade aftal i fråga om Skånska husarregementets förläggning;

med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 i förordningen den 24 juli 1903 angående skogsvårdsafgifter;

angående ändrade bestämmelser i fråga om försäljning och utarrendering af kronan tillhörig fast egendom;

angående anläggning af en statsbana från Järna station å västra stambanan öfver Vagnhärad och Nyköping förbi Lunda till Norrköping;

angående anslag för anläggning af bibanor från norra stambanan till Skellefteå och Piteå; och

angående anslag dels för ytterligare undersökningar angående den s. k. inlandsbanan dels ock för byggnad af statsbana från Östersund till Ströms vattudal.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner:

angående användande af allmänna besparingar å riksstatens

femte hufvudtitel till förvärfvande af vissa områden i Göteborgs skärgård och invid Göteborgs stad för befästningsändamål;

angående årligt understöd åt vaktmästaren vid telegrafverkets station i Uddevalla O. L. Qvist; och

angående utvidgning af spårssystem och frilastplatser vid Albano järnvägsstation.

§ 4.

Efter föredragning af herr *J. J. Byströms* på kammarens bord hvilande motion, n:o 257, blef motionen hänvisad till statsutskottet.

§ 5.

Härefter föredrogos, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 6, 83, 84, 85, 86, 87, 88 och 89, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden, n:is 5, 6 och 7, bevillningsutskottets betänkande n:is 20, 21, 22, 23 och 24, lagutskottets utlåtanden n:is 42 och 43 samt Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden, n:is 25 och 26.

§ 6.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr Sundström, som yttrade: Herr talman! Ut i 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen föreskrifves bland annat

att mobiliseringsplaner för hären och flottan samt planer för deras sammandragning eller samverkan äfvensom sådana kartor, ritningar och beskrifningar angående rikets fästningsverk, minförsvar, militära positioner, kommunikationsleder och uppfinningar, hvilkas offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet, ej må, utan Konungens särskilda tillstånd, utlämnas, sedan Konungen i statsrådet fattat beslut, att dessa handlingar skola hållas hemliga; dock att härigenom konstitutionsutskottets, statsutskottets och statsrevisorerernas rätt ej kränkes.

Genom kungligt cirkulär af den 16 juni 1899 meddelas i avslutning härtill detaljerade bestämmelser, huru vederbörande expeditioner skola förfara vid hemliggörande af handlingar, dessas förvarande, användande, utlämnande eller försändande till annan plats m. m. Härtill har sedermera kommit en hemlig förklarad förteckning, hvilken i detalj uppräknar alla de olika slag af handlingar, som af Konungen förklarats vara inbegripna under 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen samt det förenämnda kungliga cirkuläret af den 16 juni 1899.

De ledande grundsatser, som hittills följts vid den praktiska

tillämpningen af här förut refererade bestämmelser rörande hemliga handlingar, synes mig hafva varit följande:

då en myndighet till en annan afsändt en handling, hvilken den afsändande myndigheten betecknat såsom hemlig, skall den mottagande myndigheten under alla förhållanden anses vara förhindrad att i sin tur i någon offentlig handling härur göra något citat;

om sådan mottagande myndighet uti någon handling gör ett dylikt citat ur den afsändande myndighetens hemliga skrifvelse, skall denna myndighet i sin ordning vara förpliktigad att beteckna sin handling som hemlig.

Det är lätt att inse, att det understundom skall erbjuda sig vissa svårigheter vid stadgarnas tillämpning i de särskilda fallen. Två lika viktiga intressen stå här gentemot hvarandra. Å ena sidan fordrar rikets säkerhet, att icke allt, som rör vårt försvar, får komma till offentligheten; å andra sidan bör man vara fullt medveten om, att hela vårt försvarsväsende bör stå under offentlig kontroll. För de militära myndigheterna är det därför en ytterst grannlaga och maktpåliggande angelägenhet att i förekommande fall noga afväga, hvad som är af hemlig natur eller icke: å ena sidan får icke rikets säkerhet sättas på spel genom en alltför långt gående offentlighet; å andra sidan får icke en stor del af den militära förvaltningen undandragas offentlighetens ljus mer än tillbörligt är.

Jag föreställer mig äfven, att så väl öfver- som underordnade myndigheter mer än en gång skola stå ganska rådvilla om hvad som bör anses hemligt eller icke hemligt, trots tryckfrihetsförordningens och den hemliga förteckningens detaljerade bestämmelser. Det kan nämligen understundom inträffa, att en militär myndighet nödgas uti någon handling, som i sin helhet är af offentlig natur, ur en hemlig handling citera ett eller annat kortare stycke. Då uppstår den frågan: skall hela denna till sin natur offentliga handling förklaras hemlig eller icke? — Förklaras den hemlig, kan detta innebära ett obehörigt hemlighetsmakeri. Offentliggöres den, kan det hända, att vederbörande tjänsteman ställes under åtal och dömes till straff för vårdslöshet och oförstånd i utöfvandet af sina ämbetsplikter.

Med verklig tillfredsställelse erfar man därför att statsrådet och chefen för kungl. landförsvarsdepartementet genom en den 26 sistlidne mars dagtecknad skrifvelse fäst de underordnade myndigheternas inom landförsvaret uppmärksamhet därpå,

att handlingar, planer, kartor, ritningar och beskrifningar, hvilka icke på grund af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen genom allmänt gällande eller särskilda föreskrifter förklarats skola hållas hemliga, icke må förses med ordet »hemlig» och följaktligen ej heller införas uti för hemliga handlingar afsedt diarium;

Interpellation.
(Forts.)

Interpellation.
(Forts.)

att uti handling, som författningsenligt skall hållas hemlig, ej må införas eller behandlas frågor af icke hemlig natur i annan mån, än som för sammanhangets skull är oundgängligen nödvändigt, hvarför det synes lämpligt att i ärenden, som beröra frågor af både hemlig och icke hemlig natur, expedieras särskilda skrifvelser, en hemlig och en icke hemlig.

Genom ett dylikt skiljande af det, som författningsenligt skall hållas hemligt, från det, som till sin natur bör vara icke hemligt, vinnes, säger statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet, det med det nådiga cirkuläret den 16 juni 1899 afsedda ändamålet i högre grad, än om dylik, låt vara oafsiktligt, sammanblandning äger rum, hvarförutom åt ärenden af hemlig natur härigenom bibehålles en större helgd.

Ehuru jag erkänner, att man icke ensamt genom utfärdade bestämmelser kan i detalj afgöra hvarje hithörande tvistig fråga, samt att det under alla förhållanden måste i hög grad bero på vederbörande myndigheters och tjänstemäns sunda omdöme att bestämma, hvad som i de olika fallen bör göras eller icke göras, hyser jag dock den föreställningen, att den skrifvelse för hvars innehåll jag redogjort, i hög grad måste bidra till att utreda frågan om hemliggörandet af handlingar, så att den nödiga militära sekretessen iakttages, utan att därigenom våra militära angelägenheter insvepas i ett onödigt hemlighetsmakeri.

Men denna skrifvelse gäller icke för flottan och kustartilleriet. Och dock inträffade just inom denna gren af vårt försvar under år 1906 en händelse, som väckte allmän och pinsam uppmärksamhet. Chefen för kustartilleriet hade aflämnat en inspektionsrapport rörande kustförsvaret för år 1904—1905. Sådana inspektionsrapporter hafva alltid förut ansetts vara offentliga handlingar. Uti afdelningen III, materielen, af den ifrågavarande rapporten hade emellertid vissa utdrag och citat gjorts *dels* ur en af marinförvaltningen med hemlig skrifvelse den 17 mars 1905 öfverlämnad hemlig P. M. af ämbetsverkets minafdelning den 24 februari 1904, *dels* ur en af chefen för Karlskrona kustartilleriregemente till chefen för kustartilleriet den 29 november 1905 aflåten hemlig skrifvelse; *dels* och lämnats referat ur nyss berörda hemliga handlingar och af chefen för kustartilleriet aflåtna hemliga skrifvelser. På grund af de uti den offentliga rapporten gjorda citaten ur förut hemligförklarade handlingar ställdes bemälda chef under åtal och har, ehuru känd som särdeles nitisk och skicklig officer, af domstolarna dömts till disciplinstraff för »vårdslöshet och oförstånd i utföandet af sina ämbetsplikter».

Det kan naturligtvis icke falla mig in att klandra en i laga ordning fälld dom. Men då jag varit i tillfälle att taga del af handlingarna i målet, vågar jag bestämdt påstå, att denna händelse, som på sin tid väckte så mycken uppmärksamhet både inom och

utom militära kretsar, skulle kunnat undvikas, om en liknande föreskrift som den, hvilken nu utfärdats för myndigheterna under landtförsvarsdepartementet, funnits för sjöförsvarsdepartementets underlydande. Detta påstående gör jag naturligtvis under förutsättning att i öfrigt godt förstånd varit rådande mellan öfver- och underordnade myndigheter inom sjöförsvaret. Såsom det ännu allt fortfarande är ordnad inom denna hufvudgren af den militära förvaltningen, lämnas hemliggörandet af handlingar i hög grad åt det subjektiva tycket. Ett sådant osäkerhetstillstånd måste slutligen leda därhän, antingen att stora delar af vårt försvarsväsende stå i fara att fullständigt undandragas offentlighetens ljus, eller ock att det oupphörligt skall gifvas anledning till tvister mellan öfver- och underordnade myndigheter om hvad som rätteligen *är* eller *icke är* hemliga handlingar. Jag behöfver kanske också tillägga, att detta osäkerhetstillstånd stundom kan gifva anledning till trakasserier under lagens former.

Interpellation.
(Forts.)

Då jag sålunda är af den meningen, att en föreskrift rörande berörda frågor vore lika nyttig och af behovet påkallad inom sjöförsvaret som inom landtförsvaret, men mig veterligt ingen sådan föreskrift ännu utfärdats, anhåller jag härmed om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet framställa följande spörsmål:

1. Anser herr statsrådet en till de under flottan och kustförsvaret lydande myndigheterna ställd föreskrift rörande sätt för hemliggörande af handlingar i likhet med den af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet den 26 sistlidne mars utfärdade vara nyttig och af behovet påkallad?

2. Om så är, kan man vänta, att en dylik föreskrift i en snar framtid utfärdas?

Denna framställning blef på begäran bordlagd.

§ 7.

Härefter erhöles ordet af

Herr Lindhagen, hvilken anförde: Vid besvarandet sistlidne lördag af en i denna kammare framställd interpellation uppräknade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet en hel mängd lagfrågor, som nu närmast syntes skola blifva föremål för behandling inom justitiedepartementet. Bland dessa ärenden saknade man emellertid en i sitt slag både viktig och brådskande fråga, hvars framläggande motsetts för hvarje riksdag, som kommit.

Interpellation.

Under 1903 års riksdag väcktes nämligen i båda kamrarnes motioner i syfte, att stadgandet om mannens målsmanskap för sin hustru skulle utgå ur lagen och ersättas med en föreskrift om att gift kvinna vore myndig likaväl som ogift kvinna.

Saken ansågs kunna utan vidlyftighet ordnas på det sättet, att

Interpellation.
(Forts.)

i stället för att gift kvinna nu står under mannens målsmanskap med undantag för en hel del i lagen uppräknade eller i praxis godtagna fall borde lagen innehålla, att gift kvinna vore myndig att själf råda och förestå sig och sin egendom med de inskränkningar allenast, som följde af mannens förvaltningsrätt öfver gemensam egendom. Motionerna innehöllo formulerade lagförslag för detta ändamål.

Andra Kammaren godkände motionärernas uppfattning och begärde ett lagförslag därom. Första Kammaren inskränkte sig till att äska allenast ett förtydligande af gällande bestämmelser. Dessa meningar sammanjämkades till en riksdagsskrifvelse, som försökte gå en medelväg.

Uppenbart synes mig vara, att den af Andra Kammaren anväsa utvägen är den enda tidsenliga, och ett ingående i ämnet skall genast visa, att den utvägen också är den enda utförbara. Det är därför på framläggandet af ett regeringsförslag i den riktningen, hvarpå alla, som intressera sig för frågan, alltsedan år 1903 väntat. Men denna väntan har varit förgäfvad. Och genom den framställning, hvilken som sagdt nyligen afgafs här i kammaren, kan man lätt komma till den uppfattningen, att den genom 1903 års riksdagsskrifvelse framförda frågan undanskjutits till en obestämd framtid.

Med anledning häraf tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet behjärtat, att frågan om upphäfvandet af lagens kvarstående stadgande om mannens målsmanskap är en viktig angelägenhet, som kräfver ett snart afgörande? och

2) Kan det om möjligt redan nästa riksdag emotses ett lagförslag, som med borttagande af detta målsmanskap uttryckligen tillerkänner gift kvinna myndighet likaväl som den ogifta?

Jämväl nu ifrågavarande framställning bordlades på begäran.

§ 8.

Interpellation.

Herr talmannen gaf vidare, på begäran, ordet till

Friherre Bonde; och yttrade denne: Den stora betydelse, som exporten äger för vårt näringslif, är i våra dagar allmänt erkänd, och mer än en gång har denna kammare i ord och handling givit uttryck för sitt stora intresse för dess befrämjande. Emellertid kan det ej förnekas, att vårt land till följd af sitt geografiska läge erbjuder många svårigheter för en fruktbärande export; de långa afstånden, som exportvarorna måste föras, innan de komma på den utländska marknaden eller ens kunna nå det vidsträckta landets gränser, öka i väsentlig mån kostnaderna samt försvåra och

i vissa fall omöjliggöra konkurrensen med andra i detta hänseende mera lyckligt lottade länder. Ett lifsvillkor för våra exportnäringsar är därför, att dessa svårigheter i möjligaste mån undanröjas genom transportkostnadernas nedsättande. Betydelsen af att med sådana medel främja exporten har uti andra länder länge varit erkänd, och särskildt har man i Tyskland genom låga exporttariffer sökt underlätta utförseln af de inhemska produkterna, och äfven uti vårt land hafva näringsidkare upprepade gånger framställt de rättmätiga kraf de i detta hänseende ansett sig kunna påfordra.

Denna viktiga fråga har ej heller undgått Riksdagens uppmärksamhet, och uti den skrifvelse, som af Riksdagen år 1903 afläts till Kungl. Maj:t, blef äfven behovet af åtgärder i den vägen framhållna. Ytterligare betonades saken uti en år 1904 uti en motion, som i denna kammare afgafs af herr Svensson i Skyllberg angående en revision af frakttaxan å statens järnvägar, hvaruti behovet af särskilda exporttariffer uttryckligen framställdes såsom ett angeläget önskningsmål. Denna motion rönt ett välvilligt mottagande i denna kammare, som föreslog en skrifvelse till Kungl. Maj:t uti motionens syfte, men den föranledde dock ej till någon Riksdagens åtgärd, då den Första Kammaren ej ansåg lämpligt att aflåta någon skrifvelse i ärendet, alldenstund den ansåg, att frågor rörande ändringar uti frakttaxorna uteslutande borde bero på Kungl. Maj:ts initiativ och pröfning.

Den organisation, som med understöd af statsmedel har att bevaka och understödja exportnäringsarnes intressen, kunde dock ej underlåta att alltjämt åt denna viktiga fråga ägna särskild uppmärksamhet, och genom enskild persons frikostiga offervillighet sattes också exportföreningen i tillfälle att låta verkställa en ganska omfattande och fullständig utredning af frågans betydelse och räckvidd, och det af de därtill utsedda sakkunniga utarbetade förslaget blef i slutet af sistlidet år till Kungl. Maj:t aflämnadt. Visserligen lär Kungl. Maj:t hafva sin uppmärksamhet riktad på en allmän revision af gällande frakttaxor vid statens järnvägar, men då detta är ett arbete, som måste kräfva en tämligen lång tidrymd, och exporttariffernas införande däremot för befrämjandet af landets export är önskligt så snart ske kan, borde man kunna hoppas, att denna fråga, för hvilken en sakrik utredning föreligger, borde kunna utan sammanblandning med andra vinna sin lösning.

Med anledning häraf anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande spörsmål:

1:o Anser herr statsrådet, att frågan om införandet af särskilda exporttariffer kan afgöras oberoende af en allmän revision af statsjärnvägarne frakttaxor?

2:o Ämnar herr statsrådet med anledning af den utredning,

Interpellation.
(Forts.) som genom exportföreningens försorg åstadkommits, inom den närmaste framtiden vidtaga några åtgärder för att minska de stora svårigheter, som för åtskilliga exportnäringar förefinnas uti alltför betungande fraktkostnader?

Den af friherre Bonde gjorda framställningen blef likaledes lagd på bordet.

§ 9.

Herr *J. Widén* afgaf en motion, n:o 261, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bildande af en jordförmedlingsfond. Motionen bordlades.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 1, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om upphäfvande af vissa bestämmelser angående ränta; och

n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående framläggande af förslag till lag om s. k. emissionsbanker;

lagutskottets memorial och utlåtande:

n:o 44, i anledning af kamrarnas återremiss af 2 § i det uti lagutskottets utlåtande n:o 32 intagna förslag till lag angående ändrad lydelse af 1, 2 och 3 §§ i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och

n:o 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla laga skifte; samt

Andra Kammarrens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 27, i anledning af väckt motion af herr *Matsson* angående skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om jämnare fördelning af kommunernas skattebördor.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *D. M. Lyckholm* under 3 dagar fr. o. m. den 24 april;

Tisdagen den 23 April.

9

herr *L. Eriksson* i Bäck under 10 dagar fr. o. m. den 24 april; och
herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt under 2 dagar fr. o. m. den 26 april.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 3,11 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.
